

Utensils da maisa

Co il metter maisa è sa midà tras ils temps

■ **Co mangiavan ils Romans? Tge utensils da maisa devi en il temp medieval? Co seseva l'aristocrazia barocca a maisa? E co fa quai la societad industrialia? – Ina survista dals utensils da maisa e da lur svilup tras las epocas istoricas.** La vaschella da mintgadi dals Romans era d'arschiglia. Quella na vegn strusch destruida en la terra. Perquai è questa chermica sa mantegnida en grondas quantitats e dat in'invista en il midament da la furma e da l'ornament. La vaschella da maisa importada adina dapli en noss pajais dapi 15 a. Cr. era l'uschenunada «terra sigillata». I sa tracta d'ina terracotga surtratga d'ina fina cuvrada d'arschiglia glischanta. Questa chermica è vegnida sviluppada vers la fin da l'emprim tschientaner a. Cr. en manufaturas



talianas, pli tard en la Gallia. Il num a la vaschella deriva dals sigils da questas manufaturas.

La «terra sigillata» importada dal temp roman en noss pajais ha stimulà ils vaschlers indigenes. Els han produci vaschella da maisa da qualitat eguala a quella importada. Ma er las furmas indigenas èn sa mantegnidas. Ins haveva gugent or da buccals cun furmas che



La famiglia da l'aurer Hans Rudolf Faesch-Glaser, Basilea, sesa a maisa (1559).

ritgas da la classa dominante alemana u francona. Probablmain han ins importà bleras chaussas da centers da produziun externs. La vaschella da lain multifara ch'èls Germans duvravan sco utensil da maisa è vegnida destruida quasi senz'excepciun, senza laschar

flaivel ed irregular. Sco dal temp dals Romans cuschinav'ins tut las spaisas en questas avnauns d'arschiglia senza glatura, main savens en recipients da metal. Probablmain han ins er mess sin maisa las tratgas en quests u en recipients da lain turniclad u fatgs en moda dals butschins. En relaziuns elevadas, p.ex. sin chastels ed en las chasas dals burgais bainstants, en claustras e convents cumpletavan dapi il 13avel/14avel tschientaner magiels fins, zin argent sco er bellas tuaglias da glin l'equipament.

In sguard sin la maisa dal 16avel al 18avel tschientaner

Il bainstar crescent e la conscienza da classa rinforzada dals burgais sa mussan tar ils utensils da maisa che daventan adina pli ritgs. Quai vala tant per ils tegnaichas privats sco er per instituziuns communalas sco corporaziuns, societads e chasas-cumin. Sper la vaschella da zin nunrumpaivla gioga l'argent ina rolla impurtanta sco simbol da status represchentativ. Burgais bainstants ed instituziuns publicas entschavevan a magasinare stgais d'argent. En il 16avel e 17avel tschientaner era il buccal d'argent, d'argent surdorà ed en cas excepciunals schizunt d'aur il regal da represchentaziun public par excellen-

ce. En il 17avel tschientaner è daventada moda la vaschella da faienza (numada tenor la citad taliana Faenza). I sa tracta d'ina chermica surtratga d'ina glatura alva che fa ressortir e traglischar tut las colurs e dat uschia in aspect spezialmain festiv ed attractiv. Questas vaschellas n'han nagina valita da material particulara, ellas fan effect sulettain tras lur aspect estetic. En il 17avel tschientaner sa fa er valair il diever da la furtgetta da mangiar.

Durant il 18avel tschientaner han las novas bavrondas chaudas exoticas – il té, il café e la tschigulatta – ed ensemble cun els la porcellana admirada e las faienzas meglieradas midà l'aspect da la maisa. Empè da las parts singulas differentas furma il baroc cun sia inclinaziun a l'ovra d'art cumplissiva la pusada unifurma cun il medem muster tant per la vaschella da maisa sco er per magiels e per ils cuntels, las furtgettas ed ils tschaduns. En general sa fa valair durant l'Ancien Régime ina raffinezza da la cultura da maisa che correspunda a la pompa aristocrata da questa epoca.

Entant ch'èl zin ha survegnì concorrenza da la faienza è l'argent vegnì substituì pli e pli da la porcellana e dal vai-

der. Porcellana, er numnà aur alv, cuntegna per gronda part caolin, in mineral relativamain stgars. Vitiers vegniva che la China, che ha svilupà la porcellana enturn l'onn 620, tegneva secret la cumposiziun ed ils pass d'elavuraziun. Uschia stueva la porcellana vegnir importada en Europa. Ils recipients per las novas bavrondas da luxus na snegan betg lur derivanza orientala. A l'entschatta dal 18avel tschientaner, cur che la produziun da porcellana è er gartegiada en Europa (porcellana da Meissner), surpigliav'ins ultra da las furmas da l'Asia orientala er lur mund da maletgs, las «chinoiseries» e la «pictura giapunaisa».

La societad industrialia sesa a maisa

Midadas politicas e economicas han chaschunà durant il 19avel tschienta-

ner in'otra structuraziun da la societad che lascha er enavos fastizs en la cultura da maisa. Ils «nov-arrivads» en la classa sociala superiura han mess gronda paisa sin ina represchentaziun plitost penetranta. Lur stil da viver era abundant, surchargià ed artificial. Decoraziuns da maisa surfatgas, maisas surchargiadas cun pusadas en bleras parts e tuaglias ritgas distinguan la maisa dal temp dals fundaturs. Vaschella, magiels e pusada èn sa svilupads ad ina varietad dal tut nova. Betg be la pusada per mangiar pesch, mabain er ina gronda retscha d'ulteriuras pusadas spezialas èn vegnidas creadas da lez temp. L'ornament da maisa pumpus ch'era resalvè en il 18avel tschientaner al tegnaichasa signuril paradescha uschia durant il temp dals fundaturs er sin la maisa dals burgais.

La situaziun è sa midada suenter l'emprima guerra mundiala. Dapi ch'èl product industrial ed in'estetica orientada tenor la tecnica han entschavì a marcar la cultura da mintgadi determinescha ina simpladad adattada al stil da viver modern ils utensils da maisa. La dumonda da l'individualità u da la tipisaziun dals objects è sa decidida per gronda part a favor da la tipisaziun. L'industria proveda ils tegnaichas cun products da seria standardisads che vegnan fatgs en in process da lavur adina pli mecanisà che sa basa sin il princip da la repartiziun da la lavur. Parallel a quest svilup fan il design e l'artisanat savens diever da l'utensil da maisa sco object d'art che fascinescha sulettain tras sasez, entant ch'èl niz pratic entaifer la cultura da maisa è daventà secundar.

La preschentaziun:

Dossier «Utensils da maisa».

Dapli infurmaziuns:

<http://www.chatta.ch/index.php?hiid=1439>

www.chatta.ch/?hiid=1439



Parts d'in service da mangiar da porcellana, 18avel tschientaner.

gievan enavos sin ils tips preromans. Cun la decadenza economica enturn la mesadad dal terz tschientaner s. Cr. svanescha l'abilitad da producir vaschella en las regiuns helveticas.

Utensils da maisa medievals

Ils utensils da maisa dals Germans enconuschian nus da fossas dal 6avel e 7avel tschientaner. La cristianisaziun fa svanir pli tard l'usit pajau da dar spaisas e bavrondas cun ils morts, ed uschia svaneschan er ils recipients. Quests eran da vaider, chermica, bronz u lain e sa chattavan en las fossas da persunas

enavos in fastiz. Ina da las excepciuns las pli impurtantas en quest connex èn ils chats sensaziunals en las fossas alemanas d'Oberflacht (Baden-Württemberg) che cumpligian er stgaidellas, cuppas e tagliers da lain.

Anc en il 13avel tschientaner giugava la vaschella da terracotga tar la populaziun da tut las classes da l'Europa centrala ina rolla modesta che sa restrenscheva a vaschella da provisiun e da cuschinà nunpretensiusa. Ils recipients vegnivan savens furmads sin la rudella da vaschler a maun che rotescha be plaun e vegnivan ars relativamain



Reconstrucziun d'ina maisa burgaisa da la Belle Epoque (enturn 1890).



Temp roman: cuppa da terra sigillata.

Chermica

Il pled «chermica» è da derivanza grecca e signifitga material d'arschiglia resp. ils products fabritgads londeror. La chermica cumpligia l'elavuraziun da differents minerals, en emprima lingia da silicats.

Ins differenziescha tranter products da chermica porus (che laschan penetrar l'aua) e tals ch'èn resistents a l'aua. Da l'emprima gruppa fan part la terracotga (da color brin-cotschna) e la maiolica porusa (clera enfin alva). Tar la segunda gruppa appartegnan ils minerals che vegnan p.ex. duvrads per far stozzas da biera (da color grischa) ed il caolin per la fabricaziun da porcellana (alv enfin transparent). Suenter avair dà la furma a la vaschella (a

maun u cun agid d'ina rudella da vaschler) vegn quella arsa per ch'ella vegnia dira e stabila.

Tar temperaturas d'arder da sut 1000 °C resta la vaschella porusa e permeabla per l'aua. Cun temperaturas pli autas sa laschan be tcheras sorts d'arschiglia sco il caolin arder. Per render resistents a l'aua er ils products ars cun temperaturas pli bassas (terracotga e maiolica) vegnan quels savens surtratgs cun ina glatura ed ars ina segunda giada.

Sper la produziun da vaschella vegn la chermica p. ex. er duvrada en la construcziun (quadrels e tievlas, plattas ed indrizs sanitaris) ed en la medischina (giugadiras da chermica).